

11. Juhtumikorralduses ja lapse heaolu hindamises kasutatavad mõisted

Abivajadus – normaalseks elutegevuseks ja arenguks vajalike tingimuste puudumine mittepiisavuse tajumine. Inimese füsioloogilised, materiaalsed, vaimsed või emotsionaalsed vajadused on rahuldamata.

Abivajav laps – laps, kelle heaolu on ohustatud, kelle käitumine ohustab tema enda ja teiste isikute heaolu või kelle puhul on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes.

Antisotsiaalne käitumine – teiste suhtes vaenulik või agressiivne käitumine ning seaduse ja ühiskonna normide vastane käitumine.

Asendushooldus – sünniperest eraldatud lapse lühi- või pikaajaline hoolitsemine väljaspool tema sünniperekonda. Asendushooldus võib olla perepõhine (lapsendamine, eestkoste, hoolduspere) ja asutusepõhine (perekodu, asenduskodu).

Aspekt – vaatekoht, seisukoht, millest lähtudes midagi hinnatakse

Auga seotud vägivald – perekonnas, suguvõsas või kogukonnades toimuv vägivald, mis on ajendatud vajadusest taastada pere väärikus, kui see on pere hinnangul ohustatud vägivaldiga ohvri käitumise tõttu.

Eestkoste – lapse või piiratud teovõimega täisealise isiku õiguste ja huvide kaitse, mis seatakse kohtu poolt perekonnaseaduse alusel.

Eestkostja – kohtu poolt määratud lapse või piiratud teovõimega täisealise isiku õiguste ja huvide seaduslik esindaja.

Eestkostesutus – lapse rahvastikuregistri järgne kohalik omavalitsus.

Hooldusõigus – vanemate võrdsed õigused ja kohustused oma alaealise lapse ees. Hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku (isikuhooldus) ja vara (varahooldus) eest ning otsustada lapsega seotud asju (PKS § 116).

Hoolduspere – asendushoolduse vorm, kus pere kasvatab enda kodus teistest vanematest sündinud last. Pere hoolitseb lapse eest pikaajaliselt, lapse täiskasvanuks saamiseni, või ajutiselt, kuni lapse sünnipere suudab taas lapse eest hoolt kanda.

Hädaohus olev laps – laps, kes on oma elu või tervist ohustavas olukorras, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute elu või tervist (LasteKS § 30).

Juhtum – on kliendimenetlus, mille ülesanne on isiku probleemide kompleksne lahendamine võrgustiku liikmete kaasamise ning abinõude järjepideva ja süsteemse rakendamise tulemusena ühe juhtumikorraldaja poolt

Juhtumi eesmärk – on olukord, mida püütakse saavutada konkreetse juhtumi lahendamise või tähtaja lõpuks.

Juhtumi probleem – selgitatakse välja ning kaardistatakse isiku, sotsiaaltöötaja ja võrgustiku liikmete koostöös ning see tuleb juhtumi menetluse käigus lahendada.

Juhtumikorraldus – teenuste osutamise ja koordineerimise protsess, mille eesmärk on tagada kliendile individualiseeritud abi, mis lõppkokkuvõttes tooks kaasa ressursside efektiivsema kasutamise (Juhtumikorralduse käsiraamat, Sotsiaalministeerium 2006).

Juhtumiplaan – kirjalik dokument, mis koosneb hinnangust isiku abivajadusele ja abimeetmete rakendamise tegevuskavast (SHS §9 lg 3).

Juhtumivõrgustiku liige – lapsega seotud isikud: pere, erinevate valdkondade spetsialistid.

Kaitsetegur – eelkõige lapse ja lapse vanemate tugevused ning neid ümbritseva keskkonna (sh sotsiaalne keskkond, kogukond) positiivsed ja toetavad tegurid.

Kasuvanem – last tegelikult hooldav ja kasvatav isik, kes ei ole lapse vanem.

Kohaliku omavalitsuse üksus – kohaliku omavalitsuse volikogu. Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded delegeeritakse kohaliku omavalitsuse valla- või linnavalitsusele, sest ülesannete täitmise olemus eeldab ametniku igapäevaseid tegevusi ja otsuseid. Valla- või linnavalitsuse lastekaitsetöötajale on ülesanded sätestatud ametijuhendis ja hädaohus oleva lapse perest eraldamise juhtumite puhul, mis vajavad erakorralist otsustamist, on see õigus delegeeritud valla- või linnavalitsuse poolt.

Konfidentsiaalsus – informatsiooni ja andmete käitlemine seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks ning nende mitteavalikustamine kõrvalistele isikutele.

Kriisipere – pere, kes pakub ajutiselt perekonnast eraldatud või kriisiolukorda sattunud lapsele turvalise võimaluse viibida perekonnas, kuni selgub lapse edasine pikaajaline elukorraldus.

Laps – iga alla 18-aastane isik. Kui isiku vanus ei ole teada ja on põhjust arvata, et ta on alla 18-aastane, käsitatakse isikut lapsena, kuni ei ole tõendatud vastupidist (LasteKS § 3 lg 2).

Lapse arvamus – lapse arvamus või nägemus mingist olukorrast või otsusest, lapse arvamus on oluline komponent lapse parimast huvist ning see tuleb lapse abivajaduse hindamisel ja abi osutamisel välja selgitada (LasteKS § 29 lg 5).

Lapse heaolu – lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud (LasteKS § 4).

Lapse parim huvi – hõlmab kõiki ühiskonnatasandeid, tegevusi ja liikmeid ning sellel on konkreetsed, kirjeldatud etapid (huvide hindamine, sh tasakaalustamine; kindlaksmääramine; esikohale seadmine) ja kaks kandvat aluspõhimõtet: lapse parimate huvide kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta kõiki lapse õiguste konventsioonis sätestatud lapse õigusi ning lapse õigust väljendada vabalt oma arvamus (Juridica VI 2015)

Lapsevanem – lapse ema või isa. Lihtsuse mõttes kasutatakse hindamisjuhises termineid (lapse)vanem ja (lapse)vanemad, kuid termini all on mõistetud nii lapse bioloogilisi vanemaid kui ka teda realselt kasvatavat isikut (nt kasuvanem, eestkostja).

Lastekaitsetöötaja – kohaliku omavalitsuse üksuse või Sotsiaalkindlustusameti kes täidab talle lastekaitseasutuses või muus õigusaktis sätestatud ülesandeid lapse õiguste ja heaolu tagamisel (LasteKS § 18 lg 1).

Lihtmenetlus – on menetlus, mille käigus toimub kliendi abistamiseks ühekordse konkreetse abinõu rakendamine.

Meede – tegevused, toetused, teenused ja muu abi, mis lähtuvad lapse vajadustest, toetavad lapse ja teda kasvatavate isikute suhteid ja sotsiaalset toimetulekut ning on kättesaadavad, õigeaegsed, tulemuslikud ja pikaajalise positiivse mõjuga.

Neutraliseerima – iseloomuliku omaduse või tunnuse erapooletuks, kahjutuks tegemine.

Noor – seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik (Noorsootöö seadus § 3 lg 1).

Pere – ühiselt majandavate ja enamasti ühist eluaset jagavate inimeste hulk, sh hoolduspere.

Posttraumaatiline stressihäire – ärevushäire, mis tekib seoses läbielatud traumaga (nt sõda, vägivald, õnnetus), sagedamini kui trauma on juhtunud inimese endaga, kuid ka mõne lähedasega juhtunud või pealt nähtud traumeeriva sündmuse tagajärjel.

Prosotsiaalsed suhted – suhted, mille korral inimene kasutab oma ressursse selleks, et saavutada positiivne tagajärg teiste inimeste jaoks.

Pöördumine – on haldusasutusele elektroonilise, kirjaliku või suulise avalduse esitamine

Riskitegur – tegurid, mis mõjutavad negatiivselt või ohustavad lapse heaolu. Riskitegurid süvendavad lapse abivajadust hetkeolukorras või omavad olulist tähtsust lapse võimalikus abivajaduse suurenemisel pikemas perspektiivis.

Seaduslik esindaja – lapse hooldusõiguslik vanem (Perekonnaseadus § 120).

Seksuaalne eksploateerimine – on tegevus, mille abil isik(ud) saavad teise inimese seksuaalsust kuritarvitades isiklikku majanduslikku kasu või seksuaalset rahuldust, rikkudes samas tema inimväärikust ja õigust võrdsusele, sõltumatusle ja kehalisele ning vaimsele heaolule. Seksuaalne eksploateerimine hõlmab seksuaalset ahistamist, vägistamist, inesti, pornograafiat ja prostitutsiooni.

Seksuaalne kuritarvitamine - lapse seksuaalne väärkohtlemine on väärkohtlemise vorm, mille puhul täiskasvanu või nooruk kuritarvitab last seksuaalse stimulatsiooni eesmärgil. Lapse seksuaalse kuritarvitamise vormide seas on lapse kutsumine seksuaalsesse tegevusse või tema sundimine selleks (sõltumata tulemusest), suguelundite paljastamine lapse ees, pornograafia näitamine lapsele, seksuaalne kontakt lapsega, füüsiline kokkupuude lapse suguelunditega, lapse suguelundite vaatamine ilma füüsilise kokkupuuteta, ja lapse kasutamine lapspornograafia valmistamiseks.

Sotsiaalmajanduslik staatus – inimese haridustasemest, sissetulekust või ametist lähtuv positsioon ühiskonnas.

Sotsiaalmajanduslikud tingimused (tegurid) – sotsiaalsed ja majanduslikud asjaolud, mis mõjutavad inimese staatust ja toimetulekut ühiskonnas.

Sotsiaalne seisund – kirjeldab isiku sotsiaalset hõlmatust (näiteks töötab, õpib, on kodune, on pensionär).

Sotsiaalne võrgustik – lähi- ja professionaalsete suhete võrgustik, mis ühel inimesel on teiste inimestega ja nendest moodustunud gruppidega

Sotsiaalsed suhted – pere- ja perevälised suhted, mis ühel inimesel on teiste inimestega.

Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR) – riigi keskne andmekogu/infosüsteem, mis on asutatud juhtumikorralduse põhimõttel läbiviidava sotsiaaltöö (sh lastekaitsetöö) korraldamiseks.

Stimuleerimine (virgutamine, innustamine) – tegevusse virgutama, tõuget andma muutusteks

Valdkond – ainevaldkond, tegevus- või käsitluspiirkond, ala

Vanemlikud oskused – lapse füüsiliste, tervislike, psühholoogiliste, emotsionaalsete, sotsiaalsete, kognitiivsete, hariduslike ja majanduslike vajaduste rahuldamine läbi oma igapäevase tegevuse lapse kasvatamisel.